

ZLECAF : nge mosi ngelenda balula mingi ?na ntwadila ya nani ? Balula mingi ?

Banda kubanda ya ba mvula 2000, bantu ndombe ya nsi ya afrika botubaka « ve na APE » kuvukisa kimpangi na kubumba yo vanda kupesa na nsi ya ba mindele bovandaka kubotula mambu ya ntama ya suda kimvuka ya mvimba.

Bubu, kima ya nkaka ya kimvuka ya bisalu ya ngemba na kimfumu ya nsi ndombe : ntoto ya kobongisa kimvwama na nsi ndombe.

Bisadilu kuvukisa bateki yo kele kuyikimisa bo na nsi ya ba ndombe.

(U.A) kusimba na bantu ya ngolo na bambuta na kubumba bonso nsi ya mindele (kimvuka bumosi, kimvuka ya nsi ya mindele, CHINE nsi ya ba ndombe me tombwama (kuvumuka).

Nzo ya mbongo, kuvukana ya nsi ya mundele na kuteka na kutombwama, kuvukana ya nsi ya mvimba ya keyindula na ntwala ya bazandu na nsi ndombe na kuteka ye kupesa kikesa (ngolo) na kubalula na nsi nionso kukotisa.

Botulaka mukoloto na makumi tanu na iya (54) ti makumi tanu na tanu (55) kimvuka ya bantu ya nsi ndombe(U.A) bimvuka ata bokotaka na lukanu na 2019, ba nkaka bobalulaka bansiku kesalama banda 2022 kaka bo nsambwadi(7).

Bimvuka ZLECAF kemoni na ntama kukabula 97% kukabisakana na kati ya nsi ya ba ndombe na kuteka bima, ya ketula ba nsiku na bisalu ya kuteka na mayele ya ba nkento, kumatisa kuteka bima ya ke tekitaka.

Nzila ya kuwakana yo zangaka pululu na kuzabisa kaka na kuzingisa bisoni ya kusonga kuteka na nsi ya bandombe yo vandaka ntangu nionso na kikalulu ya mbote ve na bateki ya fioti na

kumata LA ZLECAF : kumonaka mfunu ve na masonga ye bokudipesaka na kulatisa kima mosi na bantu ya banzo ya kuteka, yo yina inki kesongidila sambu na nsi ya ndombe ya mpa ?

Ntangu ya mpasi ya ngolo, ba ntangu, kubumba ye bima ya kudia, kukwendisa na ntwala manaka ya masini ya bisalulu.

Bantu ya bisalu ya bilanga na bifu ya madia ya bantu ndombe yo kele kuluta dienga na ZLECAF.

Kuvwamisa ya mfunu yo lenda kupesa ngolo na nkeni ya bantu ya bisalu ya bilanga.

La ZLECAF kuyidika bantu ke yambaka na ba nsiku ya unkwa mayele yo kepesaka kitoko.

Ba nsiku sambu « kutanina » makambu ya matiti, bi mvwama ya bantu na kuyindula bima ya bankaka, disongidila kumisa yo nge mosi nkwa na yo.

Ba nzo ya ba nkeni yo lenda kukangisa bantu ya bisalu ya bilanga na kubumba ye na kukabisa nkeni sambu na kubumba .Yo yina nkeni ya kitoko ba nsendele kukulumusa kukuna madia ya bantu ndombe ye kisika ya kimvwama yo lenda kuvila yina kimfumu ya ba masini ya madia na bilanga ta tombwama, yo kele mpasi na kundima na kukangama na zulu ya ba nkeni, na nsiku ya bantu ya bisalu na nsaka.

Sambu na kukwenda na ntwala, bisoni ya ZLECAF, yo kepesa kikesa.Kupasula ba nzila ya ekonzo wapi ? ZES ba nsiku yo kele kunata sambu na kubunda kubenda bantu ya kele na mbongo, kusalu ZES.Kulembisa kufuta ba mbongo na ba mbula matadi ye kufuta ba mbongo to mpaku ya mbula matadi ve.

Na ba nzo ya nene ya kubumba bima, na bima ya pembeni na ya ba nsiku ya nkaka.

Sambu na bantu ya bisalu, yo kesongidila bikalulu ya mbi ya bisalu, kufuta ya nsi, mbi ya kukatula ntangu ya nda, kuniokula ba nkento kusala bo mambu ya mbi, ye kupimisa bo ntubidi na bo.

Ba ZES yo kenata kiteso mosi ti ntoto,kunata yo kutula na nganda ya nge mosi ba ntoto me baluka na bisalu ya bilanga na bisalu ya masini,kundima ba nkisi ya makambu LA ZLECAF kuzaba kubaka kisika na mayele ya nge mosi lenda kunata na lweka ba nkisi ya kukuna,ba nkisi ya kusala na banzo ya kubumba bima ya beno mosi.Yo kuyika na zulu mikanda ya nsuka kusalu yo lenda vanda kuyika na nima,me nzila ya kuwakana kele na ngemba ya kubikala ya kukanga na kimvuka,ata yo mesalama mingi na mpasi kima ve sambu na mavimpi ya bantu nionso.

Ba nzo ya ba nkisi ya bisalu lenda kulanda ba mfumu ya ke twadisa ngemba .Bakubalula ya kupesa mambu ya ZLECAF yo kesonga nde kimvuka ya bantu nionso yo lenda kuyambana sambu na kutoma ya kubalula na yandi na muntu ya kenata ye muntu ya kimvuka bisalu ya ba nsiku (RDIE) mpila yina ya kiteso mosi ya kepesa na bantu ya kenata bantu ya bwala ya nkaka na kulanda kimvuka na kundima bantu zole, kusambisa na nsiku ya mpa to mitindu ya kunata kubuya ngwakana na bo.

Lufutu na ngo ya kunata.Bikalulu ya IDES boketubila yo mukidi ya mvimba sambu na kupesa bantu ya kenata na kuyidika ba makambu ya kimvuka ya kimfumu.Yo kenata ba ndola ya nene

ma funda na mafunda ya nzimbu ya ba mindele yo lenda futama na muntu nionso muntu ndombe.

Ba mbula matadi mevidisa neti makumi ivwa na ivwa(99) bisalu ya ISDS bome kukinga bo mosi ti bubu yayi na kuvukisa ba ngindu bozole na kunata kuteka mutindu mosi, bantu ya kenata bima ya kuteka yo kele ve ya kuyamba na bantu nionso. Yo kele masonga nde bantu ya yamba bo ndima bisalu ya U.A.

Kusala, kundima kimfumu ya nsi ndombe nazandu mosi ya mbote yo ke songidila kukatula kikalulu ya ba nsiku ye mayele ya nge mosi lunga, na kuteka bonso mpila ya beno ndimaka na ba bwala ya nsi ndombe kimvuka ya kutanina luzingu na nge mosi disongidila yo lenda pimisa bakusongisa bifu ya pimisa ; kubuya bima pete to ya kele mpasi ve, bonso yina ke tadila nitu na nge mosi yo lenda sansama na nganda bilumbu nionso.

Na zulu ya bisika, beto ke zaba ve nani lenda kubaka lufutu kukonda kuteka bima ya kukonda mfunu ye bima ya ke tekita nitu.

Mfuka mingi sambu na kutunga LA ZLECAF yo kele mosi ya bisalu ya kimvuka ba nsi ndombe manaka ya 2063 ya keyindula kutoma, kuvukisa kati na ya nsi ya ndombe bumosi yo kele kima kimvuka ya bima ya mfunu ya ke kupesa bisalu kumata ya mingi ke ndima bikalulu ya munkwa kima kimvuka ya nitu neti :

•Corridor nasale kuvukisa nzila ye nzila ya engunduku na 1700 km na Mozambique, Malawi ye zandu yo kele ntalu mingi, yo kele na ngindu ya kuvwamisa mvukana ya ba nzo ya bisalu na beno ye kuvukisa lufutu ya bantu nionso ya ba bwala.

Yo yina kutoma ya bima ya mfunu yo kele mfunu yo lenda vanda na lufutu ya bantu nionso ye kutamwisa yo ve na mfuka ya nganda na nsi ya ba ndombe yo kemata na makumi iya na iya(44) ya nsi ya mindele mafunda na mafunda na 2022.

Kele ve na ZLECAF

ZLECAF kutula zulu ya kuyandula zandu ya munkwa ya kisika.yo kepesa mutindu mosi « kumata »ya kele kukanisa kumata kukabisa bateki ye kuna na nsi ya kutambwisa bisalu ya bilanga yo yina, ba nsiku ya bateki yo kele mbala ya nkaka kiteso mosi ke yayi ya beto ke mona na nzila(OMC) ye kundima ya bantu zole tasadisa bo na zulu ya ba nsi ndombe na bwala ya kimfumu ya beto mosi ke sedila ye kusadila na bisika.

Sambu na kuzaba mingi :

- bilaterals.org, “ZLECAF”, 2023, <https://bilaterals.org/afcfta-287>
- GRAIN, “Que signifient les accords de libre-échange pour les femmes africaines ? Un regard critique sur la Zone de libre-échange continentale africaine”, 2020, <https://grain.org/e/6497>
- Ibon Africa, “Scramble for Africa: A campaign primer on the African Continental Free Trade Area Agreement”, 2022, <https://iboninternational.org/download/scramble-for-africa-afcfta-campaign-primer/>
- ISDS Platform, <https://isds.bilaterals.org/>